

Motion till riksdagen 2008/09: MJ216

av **Per Svedberg (s)**

Fäbodar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra förutsättningarna för fäbodar och bruk av desamma.

Motivering

Fäbodar fanns ursprungligen i större delen av mellersta och nordligaste Sverige, från en linje norra Bohuslän–Uppland. Kärnområdet utgjordes av Värmland, Dalarna, Härjedalen, Medelpad och Ångermanland. För inte så länge sedan var fäbodarna en viktig förutsättning för överlevnaden i stora delar av vårt land. För hundra år sedan ingick 20 000 fäbodar i landet som väsentliga delar av levande jordbruksföretag. Vid en ny inventering 1980 beräknade man beroendet av fäbodar till cirka 200 företag i hela landet. I Jordbruksverkets andra utvärdering av miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap framhålls att endast ett fåtal av dagens fäbodar på ett tydligt sätt speglar det förindustriella samhällets fäboddrift. Verket anser det angeläget att uppmuntra till traditionellt bruk. Myndigheten föreslår att mängden fäbodar i bruk inte får understiga 230 stycken. Antalet överensstämmer med antalet fäbodar som har åtagande för miljöersättning. Vid en inventering 1990 fanns endast 139 fäbodar kvar i drift.

Bevarandet och utvecklingen av fäbodmiljöerna måste ses som en särskild fråga som inte ska blandas samman med vanligt svenskt jordbruk. Detta överensstämmer också med intentionerna i konventionen om biologisk mångfald och innehållet i dess artikel 8 j. Inom dagens fäbodområde, Gävleborgs län, Kopparbergs län, Jämtlands län, Värmlands län, Västerorrlands län, är bevarandet av fäboddrift en angelägen fråga för natur- och kulturmiljövården. Denna spillra av det svenska kulturarvet är nu i en position så nära det fullständiga försvinnandet att särskilda åtgärder är motiverade. Fäbodbruket ställs

Fel! Okänt namn på

idag inför många problem, vilka både handlar om ekonomi och om regler av olika slag.

De svenska fäbodarna är viktiga för att upprätthålla ett unikt odlingslandskap med starka regionala särdrag, och de representerar en viktig kulturbärande tradition. Fäbodarna är viktiga från miljösynpunkt då de slår vakt om våra naturliga betesmarker och inte minst är en förutsättning för skogens unika betesbiotoper. Det är en nationell angelägenhet att bevara möjligheterna till fäbodbruk i traditionell form. Den mångåriga betes- och slåtterhävden har format en unik biologisk mångfald där utrotningshotade lantrasdjur ingår som en viktig komponent. Miljöerna är ett fint svenskt bidrag till det internationella kulturarvet. Bevarandet är emellertid nödvändigt inte enbart av antikvariska eller agrarhistoriska skäl. Minst lika viktigt är att ha referensområden vid uppbyggnaden av ett långsiktigt hållbart jordbruk. Ett bevarat fäbodbruk är en möjlighet till utveckling av landsbygden och till att finna vägar till ett lågenergijordbruk.

Fäbodbruket är den verksamhet i dagens jordbruk som bäst fyller de krav som ställs på hur vår miljö ska användas. Professor Lars Kardell vid Lantbruksuniversitetet har visat att i traditionellt fäbodbruk kan insatsen av en energienhet generera ett uttag av fyra medan mjölkproduktion i modern form kräver en insats av tre enheter för att avkasta en.

Motiven för dagens fäbodbrukare är inte ekonomiska, utan det handlar om omsorgen om kulturlandskapet och om en livsstil. Men för att dessa idealister ska upprätthålla denna omistliga tradition krävs ändå vissa förutsättningar av ekonomisk och praktisk art. Fäbodbruket saknar oftast stöd i avtal eller fastighetsbildning – betet sker i det närmaste helt med stöd av sedvanerätt.

Den enligt lagen fastställda rätten till gemensamt bete utgör en viktig del av fäbodbrukets förutsättning. I fäbodbruket betas av tradition även täkterna, marken kring fäbodbyggnaderna, bl.a. som nattfällor. Sedvanan säger att var och en stänger om de områden som man vill skydda från betande djur. En tingsrättsdom visar att sedvänjan att var och en stänger om sitt är ifrågasatt och hotad och därmed förutsättningarna för ett fortsatt fäbodbruk. I trakter med stark ägosplittring är detta hot mot fäboddriften en realitet.

Fäbodbruket kan också ha problem med att under enkla förhållanden klara vissa av Livsmedelsverkets krav vad gäller livsmedelshygien. Man måste fundera på hur reglerna kan konstrueras så att de både garanterar livsmedelshygien och fäbodbrukarnas existens. Reglerna måste anpassas för fäbodarnas mycket speciella karaktär och tradition.

Få områden i svensk ekonomi besitter en sådan möjlighet till ökning av sysselsättning som turismen. Många av dessa nya jobb kan komma i skogslänen, förutsatt att man använder de tillgångar som finns på rätt sätt. Sveriges produktprofil utomlands är framför allt uppbyggd kring landskapet, tillgången på orörd natur och en bra miljö, kombinationer av natur- och kulturupplevelser. Där har fäbodbruket en roll att spela. Fäbodbruket kan bli en unik del av upplevelseturismen. Ett vidareutvecklat fäbodbruk kan även vara en del i utvecklingen av det fjällnära jordbruket. Genom att utveckla turism-, mat- och upplevelseföretagande kan dessutom fäbodbruket vårdas och vidareutvecklas, samtidigt som en levande, dynamisk kultur bibehålls, utvecklas och bevaras.

Fel! Okänt namn på

Som läget ser ut idag hotas en av de från nationell och internationell synpunkt värdefullaste delarna av det svenska kulturarvet. Före vårt århundrade gav fåbodbruket en särprägel åt livet i stora delar av Sverige. Fåbodkulturen är inte bara viktig utan också en mycket uppskattad del av det svenska kulturarvet. Därför är det utomordentligt angeläget att åtgärder vidtas för att rädda de få fåboddar som ännu brukas och förutsättningar ges att återuppta bevarade anläggningar, som tillfälligt (?) är tagna ur drift. Efter förhandlingar med EU-kommissionen föreslås vissa ändringar i stödsystemet i förhållande till tidigare besked. Om ersättningen för fåbodbete halveras från 7 000 kronor per djurenhet och år till 3 500 kronor är stora värden för samhället hotade. Särskilt drabbade är större brukare, som när verksamheten stabiliseras skulle kunna bygga upp företag av en sådan dimension att de genererar en självbärande verksamhet. De gäller våra mest hotade betesekosystem, och det gäller traditionell kunskap om hur biologisk mångfald kan brukas på ett långsiktigt hållbart sätt. Detta förutsätter också ett stödsystem som accepterar all mark med dessa biologiska värden.

Med hänvisning till vad som anförs i motionen vill jag understryka vikten av att regeringen noga följer fåbodbrukets fortsatta utveckling samt att regeringen verkar för att förbättra förutsättningarna för fåboddar och bruk av desamma.

Stockholm den 24 september 2008

Per Svedberg (s)